

MEMORIAŁ

Generał Marii Wittek

AK
Okt. Krowczyński
Harcemistrzynie

+ 1990 (tul. ksero)
KANTOR Józefa
ps. "Ziuta"

3488/484
1

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — 1: 3488/WSK

KANTOR Józef

ps. „Ziuto”

I. Materiały dokumentacyjne —

I/1 — relacja właściwa ✓

I/2 — dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora —

I/3 — inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓

II.1. Inne materiały (zebrane przez „relatora”): —

II/1 — dot. rodziny relatora —

II/2 — dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

II/3 — dot. ogólnie okresu okupacji (1939–1945) —

II/4 — dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

II/5 — Inne... —

IV. Korespondencja —

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] ✓ 1

VI. Fotografie ✓ 206. II-1

II. Materiały uzupełniające relację:

- Artykuł Jadwigi Śliwa „Kantor Józefa „Zieta” w Małopolskim słowniku biograficznym TSH Kraków 2003, str. 67-69. Kserokopia, zapis w. k. B, s. 1-3.

w dokumentach 1939-1945, Studium Polski Podziemnej, t. IV, s. 205, 210, 224, 239, 327, 339; Bartniczak M., *Od Andrzejewa do Pecynki*, Warszawa 1984 r.; Briński W. [W. Bruliński], *Polacy w łagrach Radzieckich w latach 1944-1947*, Białystok bdw t. II, s. 123, 203, 231; Gozdawa-Gołębiowski J., *Obszar Warszawski. AK*, 1992 r., s. 242, 412, 432, 439, 440, 441, 523; Grzybowski S., *Nadzieja z tamtych lat*, 1990 r., s. 21, 25, 204, 208, 209; Kielczewski B., *Klucz i słuchawki*, Poznań 1992 r., s. 187; Kozłowicz K., *Riazań Górny i Dolny*, Gdańsk 1997 r., s. 94; Krajewski K., Łabuszewski T., *Białostocki Okręg AKO- AK*, Warszawa 1997 r., s. 350, 351, 352; Łoś Ł., *Drugi brzeg Oki*, Paryż 1989 r., s. 17, 68, 69, 424; NKWD i polskie podziemie 1944-1945. Z teczek specjalnych Józefa W. Stalina, Kraków 1998 r., s. 81, 310; Przemsza-Zieliński J., *Księga wrzesniowej chwały pułków śląskich*, 1989 r., s. 93, 108, 112; *Rocznik oficerski MSWojsk.* 1932 r. s. 128, 541; *Uwięzieni w Ostaszowie i Riazaniu*, Warszawa 2003; informacja p. M. Lebedzińskiego z Warszawy.

Tadeusz Łaszczewski

Kantor Józefa, „Ziuta”, (1896-1990) – nauczycielka, uczestniczka konspiracji, harcmistrzyni.

Urodzona 5 marca 1896 r. w Tarnowie. Córka Franciszka (pracownika Urzędu Skarbowego) i Antoniny. Po ukończeniu szkoły powszechnej podjęła naukę w seminarium nauczycielskim w Tarnowie. W 1916 r. zdała maturę i otrzymała nominację nauczycielską do Woli Radzieńskiej, gdzie założyła szkołę. Uczyła dzieci, a także ich rodziców-analfabetów. Prowadziła teatr amatorski, organizowała pogadanki oświatowe. Jako jedna z pierwszych polskich nauczycielek w 1922 r. wyjechała na Śląsk, gdzie rozpoczęła pracę w Szkole Powszechnej nr 1 w Szopienicach-Rodzieniu. Włączyła się w pracę oświatową na rzecz Ślązaków i prowadziła szeroką działalność patriotyczną. Założyła Towarzystwo Polek, które organizowało kursy specjalistyczne i szkolenia kobiet. Zorganizowała także amatorski teatr i chór. Wstąpiła do Związku Młodzieży Polskiej i działała w nim do 1939 r. Od roku 1922 należała do ZHP. Po uzyskaniu przeszkolenia prowadziła drużynę harcerską w Szkole Powszechnej nr 4 w Szopienicach, co miało ogromne znaczenie, była to bowiem mniejszościowa szkoła niemiecka. Kolejną drużynę, noszącą imię Emilii Plater, założyła w Szkole Powszechnej nr 7. Jej drużyna w 1936 r. przekształciła się w dwie jednostki harcerskie: szkolną drużynę młodszych harcerzek i drużynę harcerzek starszych. Była uczestniczką Jubileuszowego Złotu Harcerstwa Polskiego w Spale w 1935 r. W grudniu 1937 r. otrzymała stopień podharcmistrzyni. Od 1936 do 1938 r. pełniła funkcję hufcowej Hufca Harcerzek w Szopienicach, a w latach 1938-1939 była członkinią Komendy Śląskiej Chorągwi Harcerzek w Katowicach. Prowadziła szereg szkoleń, w tym w Szkole Instruktorskiej na Buczu. Organizowała wiece antywojenne na te-

renie Katowic. W sierpniu 1939 r. prowadziła kurs dla drużynowych drużyn harcerek starszych w Nisku. Po jego zakończeniu wyjechała do Tarnowa. Po wybuchu II wojny światowej otrzymała informację, że ze względu na swoją działalność patriotyczną i oświatową na Śląsku znajduje się na liście osób poszukiwanych przez gestapo. Zdecydowała się pozostać w Tarnowie. Wspólnie z koleżankami, które również musiały wyjechać ze Śląska, rozpoczęła w działalność charytatywną na rzecz 126 nauczycieli-przesiedleńców z Poznańskiego, Kresów Wschodnich i Pomorza, którzy osiedli czasowo w Tarnowie. Powołała w tym celu komitet pomocy, który współdziałał z tarnowskim oddziałem „Caritasu”. Zorganizowano dwie kuchnie i pralnię dla uchodźców. Wraz z koleżankami często wyjeżdżała do okolicznych wsi po żywność. Komitet, liczący 143 osoby, zbierał również środki finansowe dla uchodźców, które wypłacano im w formie zasiłków. Ponadto prowadził nasłuch radiowy i kolportował prasę podziemną, gazetę *Polska żyje* oraz okolicznościowe ulotki. 9 listopada 1940 r. została aresztowana przez gestapo i osadzona w tarnowskim więzieniu, w którym spędziła dziewięć miesięcy. Więziona w celi wraz z 27 kobietami nie poddała się, przeciwnie skupiła wokół siebie inne więźniarki, pomagając im przetrwać najcięższe chwile. Niosła pomoc i wsparcie psychiczne. W sierpniu 1941 r. otrzymała stopień harcmistrzyni. 12 września 1941 r. została przewieziona do obozu koncentracyjnego dla kobiet w Ravensbrück, gdzie umieszczono ją w bloku 13 i oznaczono numerem 7261. Wspólnie z przebywającymi w obozie instruktorkami harcerskimi – hm. Zofią Jancy, hufcową Hufca Kolejowego z Nowego Sącza oraz hm. Marią Rydarowską, hufcową z Gorlic – zorganizowała w warunkach obozowych konspiracyjną drużynę harcerek „Mury” i kierowała nią; do końca istnienia obozu przeszły przez nią 102 członkinie. Drużyna, której hasłem było „Trwaj i innym pomóż przetrwać”, składała się z 7 zastępów i odbywała zbiórki, zdobywała stopnie, organizowała przyrzeczenia, a nawet przeprowadziła kurs drużynowych. Harcerki pracujące w kuchni czy przy zbiorze owoców dożywiały współwięźniarki, zwłaszcza chore, ofiary pseudonaukowych eksperymentów medycznych, a także obozowe dzieci. Pracowała w obozowej szwalni, szyła ukradkiem ubranka dla dzieci i bieliznę dla więźniarek. Zorganizowała w KL Ravensbrück regularną naukę w zakresie szkoły powszechnej i średniej, a także kusy przygotowawcze do seminarium nauczycielskiego. Śpiewano polskie kolędy i pieśni patriotyczne, piosenki ludowe i harcerskie, organizowano wieczory polskiej poezji, prowadzono dyskusje, opowiadano książki. Przekazywano informacje uzyskane z radia w komendzie obozu lub znalezionych tam gazet. Ponadto, jako osoba głęboko wierząca, prowadziła wspólne modlitwy i nabożeństwa. Organizowała obchody Świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy. Kiedy w czasie sortowania odzieży w obozowym magazynie znaleziono sztandar 13. Warszawskiej Drużyny Harcerek, zabezpieczyła go, przechowała i przekazała po wojnie warszawskim harcerkom. W KL Ravensbrück przebywała do 28

kwietnia 1945 r., kiedy to za sprawą Szwedzkiego Czerwonego Krzyża została wraz z innymi więźniarkami przewieziona do Tranas w Szwecji na leczenie. Powróciła do Szopienic w listopadzie 1945 r. i od razu podjęła pracę jako nauczycielka. Włączyła się także w działalność w harcerstwie. Została hufcową Hufca Harcerek w Szopienicach (1946-1949) i członkiem Komendy Śląsko-Dąbrowskiej Chorągwi Harcerek (1946-1947). Jako nauczycielka opracowała 11 różnych pomocy naukowych, przydatnych w pracy dydaktycznej. Po odrodzeniu się ZHP w 1956 r. została członkiem Komendy Hufca w Szopienicach (1956-1969). W 1969 r. przeszła na emeryturę. Od 1970 r. organizowała zjazdy byłych członkiń drużyny „Mury” i uczestniczyła w licznych spotkaniach, na których przekazywała młodzieży swoje wspomnienia i doświadczenia. Napisała też kilka artykułów wspomnieniowych, dotyczących swojej pracy konspiracyjnej i działalności harcerskiej w KL Ravensbrück.

Zmarła 25 września 1990 r. i została pochowana na cmentarzu w Szopienicach.

Odnaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1968), Złotym Krzyżem Zasługi (1957), Krzyżem „Za Zasługi dla ZHP (1971), Orderem Papieskim „Pro Ecclesia et Pontifice”.

Rodziny nie założyła.

Harcerki 1939-1945 [red.] K. Wyczańska, Warszawa 1983; Harcerki 1939-1945. Relacje – pamiętniki, [wybór i oprac.] K. Wyczańska, Warszawa 1985; K. Heska-Kwaśniewicz, Józefa Kantor, maszynopis, ss. 2; K. Jarzembowski, L. Kuprianowicz, Materiały do Księgi Harcmistrzyń i Harcmistrzów Związku Harcerstwa Polskiego mianowanych w latach 1920-1949, „Harcerstwo” 1997, nr 1-2, s. 37.; J. Kantor, Szary człowiek w pasiaku. Wspomnienia, maszynopis, ss. 2; M. Kozak, Najpiękniejsza manifestacja pokojowa, „Motywy” 1985, nr 22, s. 11; „Mury”. Harcerska konspiracyjna drużyna w Ravensbrück, Katowice 1986; M. Żychowska, Powstanie i rozwój harcerstwa w Tarnowie w latach 1910-1944, praca magisterska napisana pod kierunkiem doc. Dr. Zygmunta Ruty, WSP Kraków 1974; informacje hm. dr Marii Żychowskiej z Tarnowa.

Jadwiga Skiba

Kornicki Ryszard Oskar Władysław, „Drzymała”, „Rysiek”, „Ryszard”, (1910-1998) – kadet, oficer służby stałej artylerii WP, działacz Zrzeszenia WiN, więzień polityczny PRL.

Urodzony 17 lipca 1910 r. w Krems w Austrii. Syn Władysława (13 maja 1878-1941, uczestnika I wojny światowej, wojny z Ukraińcami, wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r., odnaczonego Krzyżem Walecznych, dowódcy 6. Pułku Saperów we Lwowie i Szefa Inżynierii i Saperów w Dowództwie Okręgu Korpusu VI we Lwo-

T. 3488/USK

AK Kraków

KATOR Józefa

ps. „Ziuta”

- wypisy ze zwozeń
- Nazwiskowe karty informacyjne: 1

I/ K KANTOR Józefa "ZIUTA" T. 3488

AK Okręg
Kraków
Harcerstwo

ur. 5.03. 1896 Tarnów

zmarła 25.09. 1990 Szopienice

córka Franciszka prac. Urzędu Skarb.
i Antoniny

nauczycielka

od roku 1922 w Harcerstwie

od roku 1940 przesztowana
przebywała w obozie Rawensbruck

zob. Miętopolski Słownik Biogr.
TSH Kraków 2003 str.67-69

KANTOR Józefa